بۆیوتموسن قوجانیندا ایگیدلرسن
ایگیدلیکی سن دنیایا گتیرمیسن
آنا یوردو یوواسی‌سان آذربایجان
محمد اشراقی

علامه امینی
دده قورقود
فضولی
خیابانی
شهریار
تربیت
شاه اسماعیل
ستارخان
پروین اعتصامی

آتالار سؤزلری

ایگنه ایله گور ائشیر!

اؤزونه اریشته کسنمیر اؤزگه یه اوماج اوغورا!

الیم خمیرلی قارنیم آج!

گؤرولن ایشدن گول ایسی گلر!

هر کس اؤز ایشینین آشارینی بیلر!

ایشین اولین نه دوست گؤرسون نه دشمن!

ایشدن آرتماز دیشدن آرتار!

ائله یاتیب ائله بیل قارا باغدان فعله لیکدن گلیب!

سو بیر یئرده قالسا ایله نر!

سو آخار یولونو تاپار!

اود ایلا سویا یالوارماق اولماز!

وریانی وئریب سویا!

گؤنو وئریب سویا!

بیلمجه لر

آنام آتلاندی، خالی قاتلاندی. قویروق بولاندی، سو سپه‌لندی. (یاغیش)

بیر آتیم وار آغ آلاجا، اؤزو گئده ر یهری قالار. (کؤرپو آلتیندا سو)

داغدان گلیر داغ کیمی، قوللاری بوداق کیمی. اه‌ییلیر سو ایچمه‌یه، بؤیوبور آسلان کیمی. (سئل)

یئر آلتیندا یازا گئدیر. (سو)

گئده‌ر ـ گئده‌ر گؤزو یوخ، یورغا گئده ر، توزو یوخ. (سو)

گؤیده دوغولور، یئرده بوغولور. (یاغیش)

آی‌دا بولود ایچینده. بولود بولود ایچینده، گویده ن یئره اود یاغدی، بیزده یاندیق ایچینده. (گونش)

بوردان ووردوم بالتانی، اوردان چیخدی قالتانی. آنام بیر اوغلان دوغوب، یئرین، گؤیون سلطانی (تازا دوغان گونش)

قازدیم، قازدیم قوم چیخدی، قومدان میرانه چیخدی. شر واختی اؤلن اوغلان، صبحدن بازارا چیخدی. (گونش)

قیاشعرلر

قلبیمده قالدین

سنی یاز قاطاری آپاردی تئزدن
ائله بیل دونیانی قارلی قیش آلدی
هئچ یانا گئتمه دین سن یئر اوزوندن
بس نییه یئر اوزو، بیردن بوشالدی ؟
***
گئجه لر اوفوقدان آخان اولدوزلار
گؤیلر چمنینده ناخیشلاریمیدیر
هارداسا،گؤزونه باخان ،اولدوزلار
اولدوز یوخ ،حسرتلی باخیشلاریمدیر
***
هجران ائله گلدی آییردی بیزی
سانکی اوفوقلرده اوچان خیالدین
هجران ائله بیلدی آییردی بیزی
بیرایدین مین اولوب قلبیمده قالدین .

دیل ائوی

دیل ائویم اوچولوب ،وئرانا قالیب
یوکسلسین ،اوجالسین ،دیکیلسین دئیه
ایشچی یم
کرپیچ ده،داش دا وئره رم .
ایسته سه ،چیخاریب ایکی گؤزومو
ایسته سه،اؤزومدن شیرین اؤزومو
ایسته سه بیر دنیز یاش دا وئره رم.

آنجاق کی اوجالسین ،دیکیلسین بو ائو
ایسته بیرسن سئومه ،ایسته بیرسن سئو!
والله
من یولوندا باش دا وئره رم.

قارا مجموعه شیخ صفی الدین اردبیلی

دکتر حسین محمدزاده صدیق

بؤلوم ۷.
مزکی النفوس

گئچمیش سایی نین آردی و...

سن اونلاری گؤزت کیم سونلاری نه یه واردیر ؟اول ار گیبی ییغدیقلاری مال،نئجه تار و مار اولورا داغیلیب وارئلر أوله شیب کندی واریب ،عذابین –حسابین چکر .

آردی وار

ای عزیز !شول سلطانلاری گؤزت کیم دونیایا گلدیلر و لاکین هئچ اعتیبار گؤزو ایله باخمادیلار . بو یا دونیانین آردینا دوشوب جمع ائتمگه مشغول اولمادیلار .آخرت عمللرینه مشغول اولدولار . چون گؤردولر بو دونیا بیر یول اوغراغی ایمیش . «آخرت یولونون أوزه رینده بونا آلدانماق ،کؤنول وئریب مشغول اولماق نه یه گرکدیر ؟ »دئدیلر . یول ایراغیندا اؤلدولر ،قافیله ده آیریلمادیلار .

۳-۷. دونیایا باغلانما

بیر گون ،یئنه رسول حضرت [ی]-صلی الله عبیه و سلم -ابوهریر یه آیدیر کیم :

«–سنه دونیانین میثالینی گؤسترم ».دئیر .

الین [دن]یاپیشدی ابوهریره نین ایلتدی بیر دریا کیمی [یئره] . اول دره مزبله ایدی. آیتدی «:یا اباهریره !باخ !بو دریا »!ابوهریره باخدی، گؤردو کیم قورو آدام باشلاری و سو کوکلری و اسکی بوزلار و حیوانلار جیفه لری و سوکوکلری دؤکولموش یاتیر بی قیاس .

شول آیدیر «:یا ابو هریره !اشبو باشلاری کیم گؤرورسن ، بو باشلارین کیمی ایگید ، کیمی قوجا ،کیمی عورت ،کیمی اوغلان ،کیمی قول، کیمی خلاییق ،کیمی سلطان ،کیمی وزیردیر .کیمی یوخسول ،کیمی بایدیر . بونلار داخی اول بیز جیله یین آدام ایدی . بونلارین داهی حرصلری وار ایدی. اوزاق -اوزاق سونولار سونورلاردی .بونلار داهی چرب یئییب نفیس دونلار گئیرلردی . آتلار مینیب یورورلردی . شیمدی گؤز کیم قورو سوکوکلر اولموشلار، یاتیرلار.

اتلری ،درلیری چوروموش توپراق اولموش . نازک چرب یئین آغیزلاری ،چنه لریندن آیریلمیش ،یاتیر .

و بونلارین ایچینده کیشلر واردیر کیم حلال –حرام دئمه ییب، دوشوروب ییغاردی .

و قالین دوشکلرده یاتیردلاردی . سارایلاردا اوتورورلار، دی. شیمدی گؤر کیم بو مزبله ده جیفه اولوب نئجه یاتیرلاردی . و نئجه توپراق اولوب یاتیرلار . گلن –کئچن باسار بونلاری . و کیمی بونلاردان یانرینیر .

آردی وار

آشنایی بیشتر با مشاهیر آذربایجان

کمال خجندی (شاعر)

معرفی کمال خجندی؛ شاعر فارسی زبان

کمال‌الدین مسعود خُجندی معروف به شیخ کمال و کمال خجندی از عارفان و شاعران پارسی سده ۸ (قمری) بود وی به دلیل اینکه در زهد و تقوی و شعر و ادب استاد بود، مورد توجه مردم قرار گرفت و پیروان و مریدان بسیار و وفاداری داشت.

کمال خجندی که نام کامل او کمال الدین مسعود خُجندی بود از شاعران و عارفان سده ی هشتم هجری می باشد. تخلص وی کمال و معروف به شیخ کمال بود. شیخ کمال از شاعران و عارفان نامدار معاصر و هم دوره ی حافظ شیرازی و شیرین مغربی می باشد.

او در خنجد فرارود، زاده شد اما بعد از سفر حج در تبریز، ساکن شد. بعد از سفر به حج به تبریز رفت و در همانجا ساکن شد. شیخ کمال چنان شیفته ی تبریز بود که اشعاری در مورد این شهر سروده است:

تبریز مرا راحت جان خواهد بود پیوسته مرا ورد زبان خواهد بود
تا در نکشم آب چرنداب و گجَل سرخاب ز دیده ام روان خواهد بود

کمال خجندی در خدمت سلطان حسین جلایر بود و در خانقاهی که سلطان حسین برایش ساخته بود زندگی می کرد. این شاعر و عارف اواخر قرن هشتم، مهارت خاصی در غزل سرایی داشت. به گونه ای که امروزه بسیاری، این شاعر را پیوند دهنده ی ادبیات فارسی ایران با ادبیات فارسی تاجیکستان، می دانند.

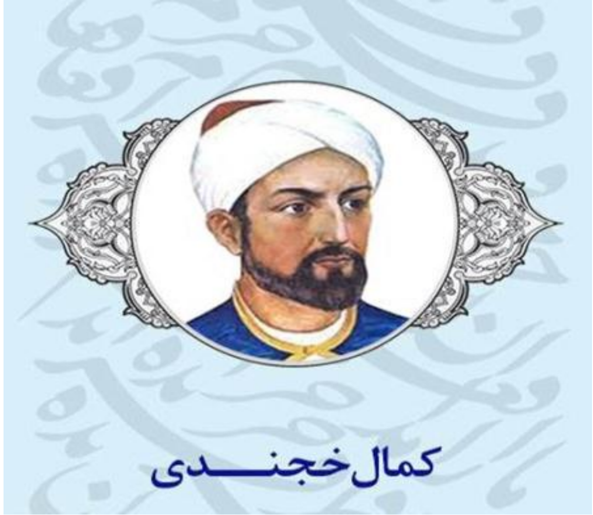

کمال کنجدی دارای دیوانی است که اغلب دیوان او دارای غزل های مطبوع همراه با ذوق عرفانی است.

ادامه دارد

آشنایی با شهر تبریز

ادامه از شماره قبل و...

به طوری که ناصرخسرو که در ۴۳۸ هجری از این شهر دیدن کرده، مساحت تبریز را ۱۴۰۰ در ۱۴۰۰ گام بیان کرده که بر این اساس به نظر نمی‌رسد مساحت شهر متجاوز از یک کیلومتر مربع بوده باشد.

اعضای خاندان روادیان تا ۴۴۶ هجری با چند وقفه، حاکمان تبریز بوده‌اند. در این سال طغرل سلجوقی، وهسودان روادی را خراج گزار خود کرد و به گفته ابن اثیر، طغرل در سال ۴۵۰ هجری مملان بن وهسودان را به حکمرانی آذربایجان گماشت. الب ارسلان (جانشین طغرل) در ۴۶۳ حملان را از حکومت آذربایجان برکنار نمود و نزدیک به چهارصدسال فرمانروایی خاندان روادی را در این سرزمین پایان داد

در نوشته‌های تاریخی از دوران سلجوقی، اشاره‌های زیادی به تبریز یافت نمی‌شود. در راحهٔالصدور آمده که طغرل جشن ازدواج خود را با دختر خلیفه در نزدیکی این شهر برپا ساخت.بعد از وفات سلطان محمود غزنوی (به سال ۵۲۵ هجری) بین داود پسر سلطان محمود و مسعود برادر وی تنشی جهت تصاحب تبریز پیش آمد که در این میان داود پیروز شد و تبریز را مقر حکومت خود ساخت. آن‌چنان‌که از شواهد تاریخی برمی‌آید از زمان قزل ارسلان (۵۸۷–۵۸۲ هجری) به بعد تبریز برای همیشه پایتخت آذربایجان گردید.

در ابتدای سده هفتم هجری مغولان دوبار به تبریز حمله بردند؛ ولی با دریافت غرامت بازگشتند. در سال ۶۲۷ هجری مغول‌ها در نهایت بر تمام آذربایجان و به ویژه تبریز دست یافتند.

اوج شکوفایی تبریز در زمان ایلخانان بود؛ یعنی زمانی که این شهر پایتخت قلمرویی بود که از نیل تا آسیای مرکزی گسترده شده بود. تبریز در دوران تیموریان، قراقویونلوها و اوایل سلسله صفویه نیز پایتخت ایران بوده است.

این شهر به سال ۱۵۰۰ میلادی (۹۰۶ هجری) به تصرف شاه اسماعیل درآمد و نخستین پایتخت ایران جدید در دوره صفویه شد. در این زمان حدود دوسوم جمعیت ۳۰۰–۲۰۰ هزار نفری تبریز سنی‌مذهب بودند و به‌زودی سیاست‌های سختی جهت تحمیل مذهب شیعه بر سنیان تبریز اعمال گردید.

آردی وار

یاخشی یولداش ایله پیس یولداش ناغیلی

بیری وار ایدی ، بیری یوخ ایدی . آللاهدان باشقا کیمسه یوخ ایدی . ایکی یولداش وار ایدی ، بیری یاخشی یولداش ، او بیریسی پیس یولداش . گونلرین بیرینده بو ایکی یولداش چوخ گزیب آختارادنـدان سونرا ، اوزلرینه بیر ایش تاپا بیلمه دیلر . »نئیله یک ، نئیله مه یک «أءِ، بو قرارا گلدیلر باشقا بیر شهره گئدیب ، اوردا اوزلرینه ایش تاپسینلار . بیر قدر چورک دسترخانلارینا باغلاییب ، او شهره دوغرو یولا دوشدولر . گون اورتاچاغی بیر بولاق باشینا یئتیشدیلر . ایکیسی ده آجالمیشدیلار، ال اوزلرینه سو ووروب ، گون اورتا یئمه ی اوچون اوتوردولار .

پیس یولداش ، دئدی : یولداش سوفرانی آچ سنین گتیردیکلریندن یئیه ک ، آخشام چاغی دا منیم یئمه لی لریندن یئیه ریک . یاخشی یولداش هئچ بیر سوز دئمه دن قبول ائتدی . دسترخانی آچیب یئمه یه باشلادیلار . بیرآز دینجه لندن سونرا یئنیدن یولا دوشدولر . آخشام چاغی یورقون آرغین باشقا بیر بولاغین باشینا یئتیشدیلر .

یاخشی یولداش دئدی : یولداش من آجام سوفرانی آچ ، یئمه لی لریندن یئیه ک پیس یولداش دئدی: قاچ گئت ایشینین دالیسیجا ، بو بیر تیکه چورک آنجاق منی دویور ایلیسین .

آردی وار

ستمگر

ای ستمگر منی رسوای جهان ایلمیسن
گوزومون یاشینی چون دجله روان ایلمیسن

همنشین ایلمیسن دشمنی ای مایه ناز
رشگدن جانیم آلیب، باغریمی قان ایلمیسن

طنزشاعرلریمیز

تور آتان

اشعار برگزیده از طنزپردازانی که متاسفانه نتوانستیم به شرح زندگانی و فعالیت های ایشان در برخی موارد به نام و مشخصات کاملشان دست یابیم .

بایاتی

تور توخویار تور آتان
بالیق توتار تور آتان
بیر گون ده تورا دوشر
بالیق توتان، تور، آتان

باهالیدی آلما موز
تاپا بیلسن سای اولدوز
آلما، آلما،هیئوا ،نار
تاپسان آل بیر چووالدوز

چؤرکلر اولور خمیر
قالاندا اولور دمیر
ذوب آهن قویاجاقدیر
چؤرکچی حاجی امیر

***قایناق:۶۰۰شاعردن طنز شعرلر کتابی**

آذربایجان ادبیات تاریخنه بیرباخیش

فصل ۲
۱۷-۱۶-جی عصرلر آذربایجان ادبیاتی

گئچمیش سایی نین آردی و...

عبارت اولان بو قصیده دن بورادا بئش بیتنی نقل ائدیریک:

شه جم حشمت دارا درایت نادر دوران
کی تخت دولت جمشیده وارثدور جهان اوزره
بدخشان لعل عمان اینجی سین وئرمیش خراجینده
گونش تک حؤکمی نافذ متصل دریا وکان اوزره
چکیلمز کهکشانین یایی تک نقاش اگر چکسین
مثال قوت بازوی اقبالین کمال اوزره
بلند اقبال اولان اعدالربینده سربلند ایستر
مکرر ایله میش دوشمنلرین باشین سنان اوزره
******
جوابین نشئه اولدی مصرع تاریخ اتمامه
عدد بیل مهر ساکن دور مطاف انس و جان اوزره

لطفعلی بیگ آذر:

لطفعلی بیگ بیگدلی ائلینه منسوب اولوب «آتشکده »آدلی شاعرلر تذکره سی و فارسجا شعرلریله ایران ادبیاتیندا مهم بیر موقع قازانمیشدیر . ۱۱۲۳ه ق =۱۷۱۱ م ده اصفهاندا دوغولوب و ۱۷۸۱م= ۱۱۹۳ ه ق وفات ائتمیشدیر . سعید نفیسی نین کتابخاناسینداکی بیر توپلودا تورکجه شعرلری گؤرولموشدور . (فوأد کوپرولو)

ایلچی نامی:

مرتضی قیلخان ایران طرفیندن استانبولا سفیر گئتمیش (۱۷۱۲ م) و اورادا شعرلریله مشهور اولمودور . عثمانلی شاعری «ندیم »اونا نظیره یازمیشدیر . شعرلرینده صائب تبریزی نین بیوک تأثیری گؤرولمکده دیر. رشید تاریخینده نامی حقینده گئنیش معلومات واردیر.

۱۸-جی عصرده ایران-عثمانلی ساواشلاریندان سونرا مرکزی حکومتین ضعیفلیگی و اقتصادی دورمون خرابلیغی نتیجه سینده قوزئی آذربایجاندا محلی استقلال ایسته ین خانلیقلار ظهور ائدیب،خصوصیله نادر شاهین اولموندن سونرا بو حرکتلر گئنیشله نیب ،قاراباغ ،گئجه ،قوبا ،تفلیس ،باکی ،نخجوان ،شیروان ،ماکو و سلماس خانلیقلاری وجودا گلدی .بو خانلیقلارین محلی ادبیات و فرهنگ انکشافیندا قووتلی تأثیری اولدی و آذری تورکجه سی گئنیش بیر حمایه الده ائتدی .

شاه اسماعیل صفوی ایله باشلایان ساده تورک دیلینده یازماق واقف و دادی کیمی قاباقجیل شاعرلر طرفیندن منیمسندی و آذربایجان ملی ادبیات مکتبی قورولدو .خانلیقلار دؤرونده آذری ادبیاتی نین انکشافینا سیاسی -اجتماعی شرایطدن باشقا بو خانلیقلارین شعر و ادبیاتدان حمایه لری و بیر چوخ خان و دولت آداملاری نین اؤزلری نین شاعر و ادیب اولمالاری دیر. اونلارین ان مهم لری بونلاردیر:

قوبا و سالیان حاکیمی و«مشتری»تخلصو فتحعلی خان،«طوطی »تخلصو ابوالفتح خان ،«قدسی »تخلصو عباسقلی آقا باکیخانلی ،«نوا »تخلصو جعفر قلی خان ،کریم آقا فاتح و مشتاق .

مدرن آذربایجان ادبیاتی

یئنی آذربایجان ادبیاتی موللا پناه واقف له باشلانیر . بو یئنی دؤرون اساس خصوصیتلری ادبایتین ملی و محلی لشمه سی ،دیلین ساده لشمه سی ،خلقچی لیک و رئالیسم دیر.

آردی وار